इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळें.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक ५९/४(६१२)

ग्रंथ नाम [illegible]ड मार्तंड

विषय म. या. ग्रंथ

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(1)

श्रीगणेशायनमः॥ नमस्कारमाझाअसोमोरयाकेला महाकाली कूशारदा
सुंदरीला॥ मनींवंदिलेसर्वदासद्गुरू तेंक्रियातीत व्यासनरा हे जगाने॥१॥
अनेकग्रंथाथीबहु नयलेपाहोनियागुंफिलि त्राबहुरतले॥ यांगागकुडेआसीतिप्रमा
णेंतीबोलिलीसाधुनश्री धरानें॥२॥ समानहीवर्तुळरेखामाचीदोरीकरावीअथ
वासुताचीजेबोधितादीर्घनव्हेकदापीनेसोडे नेंकस्वनव्हें तथापि॥३॥ अणुहूया
-चापरमाणुयेकतेअष्टतोहीत्रसरेणुयेक॥ तोअष्टतोहिरथरेणुआणींवालाग्रेंतें
जाणतस्याप्रमाणें॥४॥ तेअष्टलिक्षावयूसर्षप्यूकाष्टकें तोयवठाककेलेरवा॥ यावा
४ ष्टकेंअंगुलयेकमनेअंगुरेखामधिलमिनतोते॥५॥ मध्यांगुलीचेमधिलपर्वस्या
अंगुलातेवदतातिसर्व॥ तिर्यकूयवाचीउदरें चअष्टतेअंगुलेयेकवदेतिश्रेष्ठ॥६॥ राम
उभेत्रिहीमाहुनितीननीट तेंहीअसेअंगुलसर्वश्रेष्ठ॥ मुष्टिप्रमाणेकरियेकदो
शीसमानभागेंकरिभागच्यारी॥७॥ हेहीअसे अंगुलसर्वशास्त्रीदिहांगुली ॥१॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

1A

बोलिलि सर्वे सूत्री ॥ ती बोल तो श्रीधर वत्स गोत्री जे बोलिली सर्वांहि ग्रंथमोत्री ॥ ८ ॥
पादाग्रमात्री अथवा समस्तीं पदी उत्तेराहू निऊर्ध्वे हस्ती ॥ तेणे प्रमाणे रत्नाना धर
वी तेपंचधा सर्वजनी कराबी ॥ ९ ॥ तो हस्त पैक नगभाग त्याचे करोनि चोवीस स
मानसाचे ॥ तेये एक अंगुल तथा एग्मो रायवादि के हो त असे तत्रोषे ॥ १० ॥ जो अष्टमां
शो करन्यूके लाग्र कोष्ट तो मुष्टि हि रत्नि बोला ॥ जो षोडशांशे असे न्यून हस्त अर
लि सा ते वदती प्रशस्तो ॥ ११ ॥ सायास किंवा सरले समान दंडद्वया चे मूल ही खिळे
न ॥ दंडद्वया ग्रेस समान थोडी साडुनि मार्दड तृतीय जोडी ॥ १२ ॥ उत्से चिम ध्ये कि
चिन्ह त्यासि अग्रद्वये तेवुन या भुमिवरी ॥ दोरी शिवो वुन मणी शिरा चा दंडद्वया
मुलि बोधसाचा ॥ १३ ॥ जो अग्र त्याचा न लगे भुमीस्थी तो लाव वांधे अति आदि
रेस्थी ॥ तृतीय दंडासहि मध्यदेशी जे चिन्ह केले त्य जिले तयासी ॥ १४ ॥ जोजा

A joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

कुं०टीका
॥२॥
२

प्राचीसआरंभहि तो साधावी त्याकारणे शंकु असा करावा ॥ ३

प्रदेशा जति जात आहे तो देशाचा म्पण भरून पाहे ॥ जो होय मध्य स्थिर तो भरावे उच्च
प्रदेशी अथवा खणावे ॥ १५ ॥ येणे रितीने अथवा जळाने समान भूमी करिसा
वधाने ॥ फूजूनि वास्तू बलि प्रदाने [illegible] सर्व ग्रंथी कथिले स्वभावे ॥ १६ ॥
सुवीप्रमाणो अति सूक्ष्म अग्रमो [illegible] वर्तुल तो समग्र ॥ १७ ॥ जो ठेवि
ता भूतलि स्थीर राहे तो लांब हि द्वादशांगुल आहे ॥ शंकु प्रमाणे करिजे
गुणाने तेणे करूनि करि मंडला [illegible] ॥ १८ ॥ ऐसे वदे श्रीधर सूक्ष्म चित्ते यवा
धिके मंडल रामचित्ते ॥ मांडूनि [illegible] शंकु मध्य भागी आसन से शंकु
न से प्रसंगी ॥ १९ ॥ कनिष्ठि [illegible] का तुल्य हि वेळ वाचा शंकू असे बारिक
अ [illegible] ग्र त्याचा ॥ का [illegible] प्रमाणे करि म्रुल त्या रीजो टाकि ता नी
ट रूने भू यीशी ॥ २० ॥ त्यजूनि मूळासहि शंकुमाने धरूनि दोरीक

२

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

रिव्ह नतीपो ॥ छायाप्रवेशार्थीहि निर्गमासी हे वृत्तपूर्वी कथिले निवेशी ॥२१॥
यानंतरे ते दुसरे करावे जे पूर्वग्रंथी कथिले स्वभावे ॥ शंकू प्रमाणे धरिले
दीर्घ दोरी समान भागे करि भाग चारी ॥२२॥ भाग त्रये मंडलमध्यदेशी
ठेवून शंकू सरला विशेषी ॥ शंकू प्रमाणासहि येक भाग जोडूनि नामित
चारिसांग ॥२३॥ करूनि वृत्त मग मंडलाचे समान वाटे करि चारि त्याचे ॥
दिशापरस्वेमग कील नीट मांडूनि अग्र करि येक वाट ॥२४॥ ठेवून शंकू
पहिला स्वभाववरील त्यानी दिलने स्पजावे ॥ त्यानंतरे मंडल ही पुजावे
छायाकला या पहिले असावे ॥२५॥ जे पश्चिमे सुंदर वृत्तरेखा शंकु अग्र छा
याशिवतान्तरेखा ॥ ठेवूनि या बारिक येक मेखा प्रवेश होता घटि सर्व
लेखा ॥२६॥ त्या मंडलाची शुभ पूर्व रेखा छायाशिवे नो घटि सर्व लेखा ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

करूनिचिन्हें अतिसूत्रें येनिनांतरीनिर्गमहोयजेथें ॥२७॥ त्याअनंतरानेमगभाग
तीनेकरूनिचारीअथवासमान ॥ त्यापूर्वेंनाडीनिहिसर्वेंभागगुणनसाठीम्हणिनेचभा
ग ॥२८॥ दिवूनलक्ष्यांकहिमेकभागमध्यायानेटाकूनिचिन्हसांगे ॥ करूनिनेचीअ
तिसुक्ष्मप्राचीछायाप्रवेशावदतीप्रतीची ॥२९॥ पूर्वेंप्रदेशोउनवतनअर्धवृत्तलंपुनी
पूर्विलवमनमध्य ॥ तैसेंप्रतीचीकूनिहींकरावीसंस्थानयुग्माबरिस्तुत्रयावे ॥३०॥ प्राची
प्रतीचीसममध्यरेखावोढूनयेवीसमचारिरेखा ॥ प्रगाननादक्षिणदक्षभागी
तेउत्तराउत्तमवामभागी ॥ ३१ ॥ इत्यप्रमाणेकरितैगुणाने प्रोतढूयीपराअसेतत्र्युते ॥
समानभागकरिचारिभागसंधिस्थलीचिन्हकरूनसांगे ॥ ३२ ॥ पूर्वेंप्रदेशोअ
णिदक्षिणेशीज्यायुग्ममेखाअचलाविदोषी ॥ घालूनिपाशाढ्यहीतेयाशीमध्या
सवोढीमगवाह्यदेशी ॥ ३३ ॥ नोअग्निकोणाअतिसमप्रमाणयेणेरि तीनेकरि ३

Joint project of Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

3A

सर्वे कोण ॥ जो दक्षिणेतो करी उत्तरेश्री वो ढूनम ध्यासहिईशादेशी ॥ ३४ ॥ पूर्व
स्थिबुतो पान्हाहि पश्चिमे श्री घालून वोढी गुणमध्ये देशी ॥ तो वायुकोण मगउत्त
रे श्रीजो पान्हा घालूनि दक्षिणे श्री ॥ ३५ ॥ वोढनम ध्यासहि सर्वमाने नैरृत्यको
णादिक स्थ्यजाणे ॥ शेवू नकोपीसरल्या सूने खावेष्टुनि दोरी करि वेदिरे
खा ॥ ३६ ॥ येणे रितीने करिवे दिकोणाइ शा धर्माने समच्या रितीन ॥ मछमको
न्यासहि बोलनाहे हे सर्व ग्रंथी कथिले व आहे ॥ ३७ ॥ प्रत्यकु सुपूर्वीयम उत्त
रे श्री रोवूनमे खासरल्या विशेषी ॥ ३ ला धर्माने करिजे गुणी श्रीसांतह्वयी
पात्रा असेतिज्यासी ॥ ३८ ॥ पूर्वेसजो कीलतया सपान्हा घालूनि याडुतो
न्यासदुसरैलीस ॥ वोढूनि मध्या ढुनि वृजतीने समान रेखा करिसावधान ॥ ३९ ॥

Mandal, Dhule and the

दिशापरत्वे सवेदवूने करूनिया सावधाचित्ते ॥ संपात होती मग जे पी देवून सूत्रे सर
ळीं चने थे ॥४०॥ ऐशा रितीने कारि वेदि कोणे या नंतर मंडप सर्वमाने ॥ नी बोलनो श्री
धरवत्सगोत्री जे बोलिले सर्वांहि ग्रंथमाजी ॥४१॥ कनिष्ट तो मंडप अष्टहस्त दहाथ
वा द्वादशाही प्रशस्त ॥ यानंतर मंडप हस्त बारा चौदा थवा षोडश मध्यसारा ॥४२॥
सोळा थवा अष्टादशा वीस हस्त वा वीस चोवीस हि तो प्रशस्त ॥ स्थूलप्रमाणे कारिमं
डपाते ऐसे वदे श्रीधर शुध्द चित्ते ॥४३॥ समान चूरे नव मंडपाचे करून मध्ये स्थूल
वेदि केचे ॥ जे मंडपाचे माधिले वस्त्र करी तयाचे सम भाग नेत्र ॥४४॥ मधील भा
गें करि वेदिकेची लांबी थवा रुंदि वदे तउंचि ॥ तृतीय वा तूर्यहि पंचमांश सप्तमां
शो थवा नवांशो ॥४५॥ एकादशांशो करि उंच वेदी लांबीस भागादिक सूत्रे वेदि ॥
वर्तूळ वा वेद समान कोण करून वेदी अति सप्रमाणे ॥४६॥ पद्के हि का करी वेदि

केचा। भिंतीसमान घालूनि मग त्रिके च ॥ कोणीं नये चेष्ठ च्यारि खांब रोवी रुंद्र हाद
श हस्त लांब ॥ ४९ ॥ पक्षीं नरीउगमममंडपाचे मानार्धमाने करि च्यारि संगे ॥ स्व पं चे मां
चोहू द सर्व रोवी कसे समस्ता साहिने करावी ॥ ४८ ॥ ईशान्य कोणी अ णि आग्नि कोणी
नैर्‍ऋत्य कोणी मग वायु कोणी ॥ दिशा पर खांबे मग दोनि दोनि त्रिभाग सूत्रे बरवी धरूनी ॥ ४९ ॥
समान हो वर्तुल पं च हस्त करूनिया द्वादश खांब शास्त्र ॥ सायादिकांचे सरलेस
मस्त भूमीं नरावी करुनु मेकु हस्त ॥ ५० ॥ आंत द्वयी छिद्र असे जयाने सोळा स्तंभ कोष्ठे
समस्ता कुसाने ॥ घालूनि घोली मग कर्णिका रे चत्वारि कोणी सरली वरि है ॥ ५१ ॥
असे असे शिखर देवुळाचीं नेसा करी मंडप मध्य देशी ॥ सायादिकाचे सरले
सुदृढ नेवेळवाचे अथवा बुंदड ॥ ५२ ॥ आंत द्वयीं सर्व ही हिने खिला स्थळ स्थ लीवा
बकुआळ वावें ॥ तृणादिकीं मंडप नो रा हावा सर्वत्र ही निर्गळूनी करावा ॥ ५३ ॥ क

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

निष्टम ध्यो नमम मंडपाचीं द्वारें करावी हि करेनयाची॥ वेदांगुळे हे धनमध्यमाची
अष्टांगुळे वर्धनउत्तमाची॥५७॥ दिश्याप्रत्येक शुभ वेद द्वारें करूनि यासर्वी हि
तोविचारे॥ द्वाराकुनी बाहिर हस्तमात्र नी गो रपो ही बर वीं विचित्रे॥५५॥ अश्वं
थ औदुंबरा पिंपरीची दिश्याप्रत्येक सरळी बडाची॥ रोगूनि काष्ठे रूपुपे चहसें
तेषट्करे वा श्रुपसस महस्ते॥५६॥ करूनि काष्ठा सहि दीर्घ चूडामानें तरे काष्ठ
ग.नीयजोडा॥ द्विहस्त तेकाष्ठ करूनि कआणी षडंगुळे अधिक मध्यमाने॥५७॥
मानें नरेउत्तम मंडपाचे स्वकाष्ठ तू जोडि चहस्तसोचे॥ मो नहूयी छिद्र असेज
मा तेने काष्ठ जोडी सरळी शिरवाने॥५८॥ जोडूनि यामस्त कमध्य भागी सुचां
रवपूर्वे सहि विकुयागी॥ स्वरक्षणा चक्र हि दाक्षिणे सी गदा सें क्षण पाश्चिमे दा राम
त्री॥५९॥ जे उभौर पद्म हरून छयने राक्षि तेस र्व हि यज्ञपद्म॥ हे रंबदुर्गा त्रि ५

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

517

वस्त्रें यागीत्रिशूलसर्वेत्रादि त्राप्रसंगी ॥६०॥ नवांगुळेलांबमळेंधीश्रृंग अडीच
पर्वेरुन्द्र रुंदसांगे ॥ वक्रेकुराचीमगदोनशिंगेरें सेवदे श्रीधरयाप्रसंगे ॥६१॥ द्वारें
वरीसोडुनीमंडपात्रीशिंतीसमाधापुनिवालदेत्री ॥ केळीविशालीमगखांबसा
त्रीरोवीवैदेश्रीधरवत्सगोत्री ॥६२॥ वस्त्रेंविचित्रेंसुनवीसुताची अनेकवर्णेंवरिरेत्रा
माची ॥ सुकेफळाचेबहुसालगुच्छ नमापुरे शुक्रसम्हतुछ ॥६३॥ घंटाप्रचंडाल
घुघंटिकाहीसुवर्णघंटाकितचामरेहि ॥ सुस्वादुखाद्येचणकादिकाची गुंफीफुले
फारहिचंपकाची ॥६४॥ विशालजना [illegible] सालकेळेप जेपवित्रेंतुचिरेप्रवाळे ॥
अनेकशोभाकरवस्तुमात्रेंजेपरंवग्रंथीकथिलेपवित्रें ॥६५॥ यामंडलीमंडितमंडपा
नेकरेवदेश्रीधरस्वरूपचित्तें ॥ टाकूनवेदीसहिहस्तमात्रें डुरीकराचें शुभकुंडमा
त्रें ॥६६॥ संपूर्णसिद्धीचतुरस्रकुंडीं यासर्वग्रंथीकथिलाउदंडी ॥ योन्यारव्य

Joint project of the Rajawade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

6

॥६॥

कुंडीबहुसालछत्रखेटेटक्कुंडीशुभहोयचित्ते॥६७॥आताशाहीनाशाघडेत्रिकोणवृत्ते
बहुशांतिघडेलजाणे॥षट्कोणकुंडीरिपुसर्वनाशछेदवाहोनअसेविशेष॥६८॥
पद्मेपडेपाऊससस्यवृद्धीअष्टास्त्ररोगादिकदुःखनाशी॥दिशापरत्वेंअष्टकुंडेहे करि
सर्वेशास्त्रीकथिलेउदंडी॥६९॥आचार्यकुंडासहिईशपूर्वमध्येकरावेंवदतां
तिसर्वे॥वेदास्त्रवावर्तुलतेकरावेंहीअंत्यकुंडेकथिलेस्वभावें॥७०॥समास्त्रकुंडे
अश्विन्यारनासेपंचास्त्रतेदेवनभूतनाशे॥ईशान्यकोणीकरिकुंडयेकमध्ये
थवाहेवदतीअनेक॥७१॥वेदीकर[illegible]ईशाकोणीव्यासादिकींहेकथि
लेपुराणी॥हेमाद्रिकल्पद्रुमशास्त्रसुश्रीशंकरेहेकथिलेस्वतंत्री॥७२॥
भूदेवराजन्यहिवैश्यशूद्रयालागीकुंडेकथिरामचंद्र॥वेदास्त्रतेवर्तुलअ राम
र्धचंद्रत्रिकोणकुंडेवदताविनंद्र॥७३॥चतुर्दशान्याकृतितेमतेथेप्रादेश ६

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com